

Г. М. Терен,

к. е. н., асистент кафедри обліку, аналізу і аудиту,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

H. Teren,

PhD (Econ.), assistant of the department of accounting, audit and economic analysis,

Chernivtsi National University named Yuri Fedkovich, Chernivtsi

SCORECARD OF THE LIQUIDITY OF AN ENTERPRISE SYSTEM

У статті досліджено питання формування системи показників аналізу ліквідності підприємства. Розглянуто варіанти наборів показників, які пропонуються науковцями для оцінки ліквідності. Встановлено необхідність формування системи показників ліквідності.

З огляду на ієрархічну залежність понять ліквідності підприємства, балансу та активів, а також враховуючи існуючі підходи до обґрунтування й визначення показників ліквідності, обґрунтовано систему аналітичних показників ліквідності підприємства, що включає в себе блоки показників ліквідності: підприємства, балансу, активів. Дана система враховує сутнісні характеристики поняття ліквідності та дає можливість підвищити об'єктивність результатів аналізу та ефективність управлінського впливу.

Досліджено економічний зміст та порядок розрахунку показників ліквідності. Виявлено неузгодженості формулювання назв, алгоритмів розрахунку, обґрунтування нормативних значень деяких показників ліквідності. Наведено переваги і недоліки використання окремих показників ліквідності підприємства.

Summary: this article is being conducted to explore the subject of the formation of scorecard to analyse the liquidity of an enterprise. Different types of indicators was considered, as proposed by a scientists to analyse the liquidity of an enterprise. The need for a formation of a scorecard for liquidity of an enterprise is being developed.

Justifications for the analytic system of the liquidity of an enterprise, including indicators of the liquidity blocks: enterprise, liquidity and assets being overviewed from the hierarchical concept of dependency of the liquidity of an enterprise, its balance and assets, taking into consideration acting approaches to justify indicators of the liquidity. This system, despite the characteristics of the term of liquidity, is taking into consideration and also have an ability to raise the objectivity of the results of the analysis and effectiveness of the administration input.

Economic content and accountability order of the indicators of the liquidity is being explored. Inconsistencies in a name formulation, algorithm of the calculation and justification of the regulatory values of some indicators of the liquidity is being discovered. The advantages and disadvantages of the use of some indicators of liquidity of an enterprise is being submitted.

Ключові слова: ліквідність, система показників, підприємство, баланс, активи.

Key words: liquidity, scorecard, enterprise, balance, assets.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах пошук можливостей зміцнення фінансового стану та підвищення фінансової стійкості стає пріоритетним завданням господарюючих суб'єктів, вирішенню якого має сприяти комплексний системний аналіз діяльності підприємства. Його результати дозволяють ідентифікувати стан досліджуваного об'єкта, виявити можливості та загрози функціонування підприє-

мства, дієво реагувати на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, вчасно приймати раціональні управлінські рішення у сфері фінансового забезпечення. Одним із критеріїв ефективності таких рішень є рівень ліквідності, за яким оцінюється відповідний імідж підприємства в діловому світі, рівень інвестиційної привабливості, здатність забезпечувати нормальний хід господарської діяльності.

Таблиця 1. Варіанти набору показників ліквідності

Автор	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт загальної ліквідності	Частка оборотних засобів у активах	Власні оборотні засоби (ВОЗ)	Коефіцієнт платоспроможності	Коефіцієнт критичної ліквідності	Коефіцієнт забезпеченості реалізації ВОЗ	Коефіцієнт забезпеченості реалізації ВОЗ	Коефіцієнт «ціни» ліквідності	Загальний коефіцієнт ліквідності балансу	Коефіцієнт перекривної платоспроможності	Коефіцієнт загальної платоспроможності	Коефіцієнт заборгованості	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Коефіцієнт маневреності оборотних активів	Коефіцієнт маневреності власних оборотних засобів	Коефіцієнт покриття запасів ВОЗ	Частка (виробничих) запасів в оборотних активах	Частка дебіторської заборгованості в оборотних активах	Коефіцієнт покриття запасів	Ефективна заборгованість	Тривалість фінансового циклу	Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Період інкасації дебіторської заборгованості	Коефіцієнт оборотності запасів у днях	Коефіцієнт оборотності запасів	Частка щоденних закупівель у кредиторській заборгованості	Індекс ліквідності	Коефіцієнт захищеного періоду	Співвідношення грошових потоків і поточних зобов'язань	Комплексний показник ліквідності				
Бутинець Ф. Ф. [9, с. 242–245]	+	+	+	+	+						+							+																			
Лахтіонова Л. А. [5, с. 185]	+	+	+	+		+	+																														
Костирко Р. О. [4, с. 129–134]	+	+	+		+			+			+																										
Банк Р. В. [10, с. 80–82]	+	+	+							+	+	+	+	+																							
Ковальов В. В. [11, с. 603–605]	+	+	+	+	+		+								+	+	+	+	+	+																	
Бернстайн Л. А. [1, с. 398–412]		+	+		+	+																			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			
Гіляровська Л. Т. [8, с. 265–281]	+	+	+		+												+	+																	+		
Білик М. Д. [2, с. 287–290]	+	+	+		+			+									+	+																			
Савицька Г. В. [6, с. 607–609]	+	+	+																																		
Базілінська О. Я. [12, с. 92–96]	+	+	+		+			+			+						+					+											+				
Хелферт С. [13, с. 148]		+	+																																		

Поняття ліквідності конкретизується у формі показників ліквідності, систематизація яких забезпечить цілісне відображення досліджуваного об'єкта (ліквідності підприємства).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання щодо формування системи показників аналізу ліквідності підприємства знайшло своє відображення у працях Л.А. Бернстайна [1], М.Д. Білик [2], О.М. Івашевської [3], Р.О. Костирка [4], Л.А. Лахтіонової [5], О.В. Павловської [2], Г.В. Савицької [6] та ін. Високо оцінивши праці науковців, вважаємо за необхідне зазначити, що в даний час для оцінки ліквідності підприємства використовуються різні набори показників (які включають від 2 до 14 показників); різні назви окремих показників ліквідності, немає єдності в методиках розрахунку показників, проблемним залишається питання їх нормативних значень.

ЗАВДАННЯ СТАТТІ

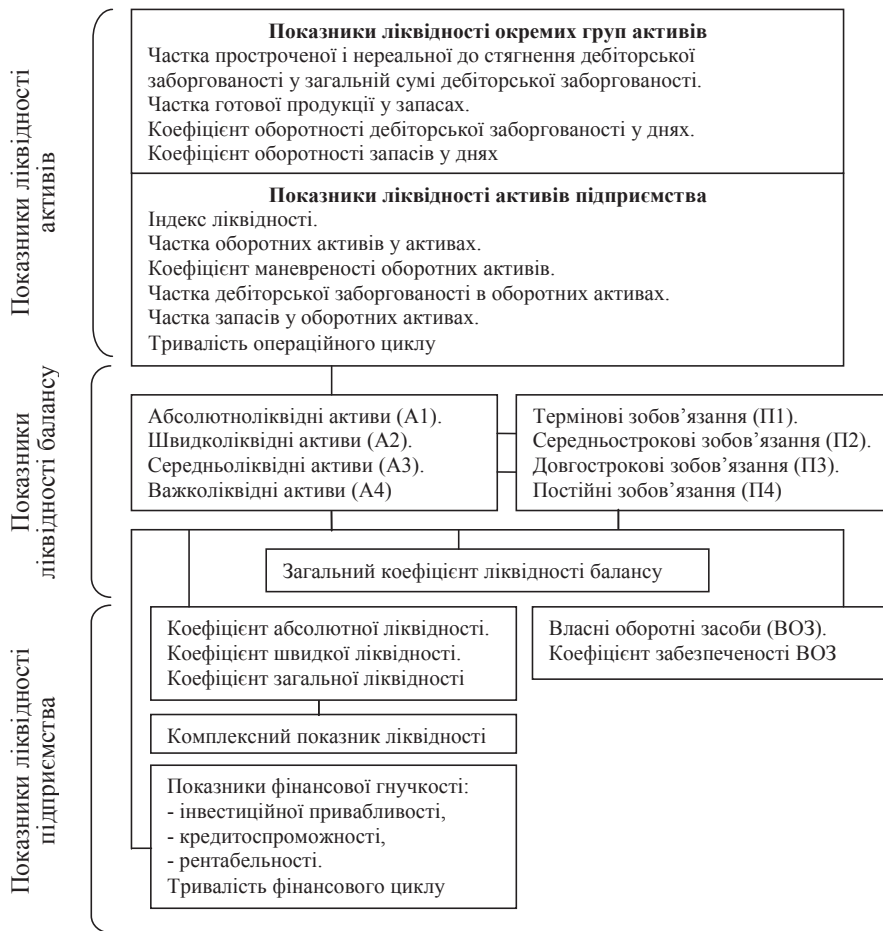
Завданнями статті є систематизувати показники, які використовуються в процесі аналізу ліквідності для підвищення результативності аналітичної функції в системі управління підприємством.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

При визначенні ліквідності підприємства як об'єкта аналізу необхідно розглядати її як сукупність аспектів та ознак, які деталізуються доти, доки не будуть безпосередньо представлені у вигляді показників. "Таким чином формальна модель перетвориться в логічну і обґрунтовану систему показників ліквідності, які необхідно і достатньо характеризують сам об'єкт дослідження, що забезпечить узгодженість теорії та методології аналізу" [7, с. 315].

Слушно зауважує Л. Т. Гіляровська, що показники для аналізу мають бути не набором, а системою. Це означає, що вони повинні: не суперечити один одному; не дублюватися; відображати найбільш суттєві сторони досліджуваних процесів і явищ [8, с. 264—265]. Тобто система показників аналізу ліквідності повинна складатися з показників, які дають можливість сформувати цілісне уявлення про рівень ліквідності підприємства.

При дослідженні варіантів наборів показників, які використовуються в процесі аналізу ліквідності, наведених різними науковцями (табл. 1), встановлено, що на даний момент не існує однозначно визначеної системи показників аналізу ліквідності.

Рис. 1. Система показників аналізу ліквідності

Джерело: розробка автора.

При наведенні показників ліквідності підприємства науковці по-різному підходять до даного питання. З метою вирішення цієї проблеми у результаті дослідження ієрархічної залежності понять ліквідності активів, ліквідності балансу і ліквідності підприємства та різноманітності показників, що характеризують ці поняття, враховуючи принципи й критерії створення системи показників, сформовано систему показників аналізу ліквідності (рис. 1), яка складається з трьох взаємопов'язаних підсистем:

1. Показники ліквідності активів.
2. Показники ліквідності балансу.
3. Показники ліквідності підприємства.

У межах блоку "Показники ліквідності активів" виділено дві підгрупи "Показники ліквідності окремих груп активів" та "Показники ліквідності активів підприємства".

Ліквідність окремих видів активів (дебіторської заборгованості, запасів) залежить від їх якості та швидкості обертання в процесі господарської діяльності. До показників, що характеризують ці властивості активів належать: частка простроченої і нереальної до стягнення дебіторської заборгованості в загальній сумі дебіторської заборгованості; частка готової продукції у запасах; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості у днях (тривалість обороту дебіторської заборгованості); коефіцієнт оборотності запасів у днях (тривалість одного обороту запасів).

До показників ліквідності активів підприємства належать: індекс ліквідності; показники питомої ваги оборотних активів у загальній сумі активів підприємства та структури оборотних активів (частка оборотних активів у активах; коефіцієнт маневреності оборотних активів; частка дебіторської заборгованості в оборотних активах; частка запасів у оборотних активах).

Л.А. Бернстайн зазначає, що величина індексу є обернена до міри ліквідності оборотних активів. Цей індекс не має нормативних значень, тому оцінювати його потрібно в динаміці (або в просторі) [1, с. 419].

Показник частки оборотних активів у майні підприємства характеризує мобільність активів, відображає питому вагу оборотних активів у загальній величині активів підприємства. Межі цього показника визначають для кожного підприємства індивідуально залежно від ступеня оборотності його активів і рівня прибутковості діяльності.

Показники структури оборотних активів відображають питому вагу абсолютно-, швидко- та середньоліквідних активів у загальній величині оборотних активів. Їх значення залежить від стадії виробничого циклу підприємства. Більш ліквідними є активи того підприємства, для якого характерне зростання частки грошових коштів і дебіторської заборгованості у складі оборотних активів.

Наступну групу формують показники, що використовують в процесі аналізу ліквідності балансу: показ-

ники, що відображають величину груп активів і пасивів, виділених за ознаками міри ліквідності активів і терміновості погашення зобов'язань, та загальний коефіцієнт ліквідності балансу.

Показники величини груп активів і пасивів, виділених за ознаками міри ліквідності активів та терміновості погашення зобов'язань, використовують при складанні балансу ліквідності. До таких показників належать: A_1 — абсолютноліквідні активи, A_2 — швидколіквідні активи, A_3 — середньоліквідні активи, A_4 — важколіквідні активи, Π_1 — термінові зобов'язання, Π_2 — середньострокові зобов'язання, Π_3 — довгострокові зобов'язання, Π_4 — постійні зобов'язання.

Загальний коефіцієнт ліквідності балансу використовують для комплексної оцінки ліквідності балансу. Він характеризує співвідношення суми усіх оборотних активів та суми всіх платіжних зобов'язань з урахуванням їх ліквідності та терміновості погашення відповідно. Цей показник дає можливість порівнювати баланси підприємств за різні періоди, баланси різних підприємств та визначати найбільш ліквідні баланси [9, с. 241–242]:

$$K_{\text{лік}} = \frac{A_1 \times \alpha_1 + A_2 \times \alpha_2 + A_3 \times \alpha_3}{\Pi_1 \times \beta_1 + \Pi_2 \times \beta_2 + \Pi_3 \times \beta_3},$$

де α_j — питома вага відповідних груп активів у валюті балансу; β_j — питома вага відповідних груп зобов'язань у валюті балансу.

Третій блок показників ліквідності — це показники аналізу ліквідності підприємства. До них належать власні оборотні засоби (ВОЗ), коефіцієнти ліквідності та показники фінансової гнучкості підприємства.

Власні оборотні засоби — показник, що характеризує величину перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями, що теоретично дає можливість підприємству погасити всі або більшу частину своїх поточних зобов'язань та продовжити працювати [9, с. 243].

Перевищення оборотних активів над поточними зобов'язаннями показує спроможність підприємства платити за поточними зобов'язаннями, а також наявність чи відсутність надійного фінансового "тилу" у вигляді фінансових ресурсів [9, с. 245]. Це — головна ознака ліквідності. Чим більшим буде дане перевищення, тим сприятливішим є фінансовий стан підприємства з позицій ліквідності [12, с. 89].

У літературних джерелах наводяться кілька назв показника власних оборотних засобів: робочий капітал, функціонуючий капітал, чистий оборотний капітал, чистий робочий капітал, власний оборотний капітал, оборотний капітал, чисті оборотні активи. Цей факт свідчить про відсутність термінологічної однозначності, що може призвести до різного тлумачення економічного змісту даного показника.

Важливість показника власних оборотних засобів визначається багатьма обставинами. Теоретично (інколи і практично) можлива ситуація, коли величина короткострокових пасивів перевищує величину оборотних активів. З позиції теорії така ситуація неприйнятна, оскільки в цьому разі одним із джерел покриття основних засобів та інших необоротних активів є короткострокова кредиторська заборгованість, що суперечить прави-

лам фінансування. Фінансовий стан підприємства в цьому випадку розглядається як нестійкий, що потребує невідкладних дій щодо його зміцнення. Варто зазначити, що тут йдеться про балансові оцінки, якщо перейти до ринкових цін, то висновки стосовно показника власних оборотних засобів можуть кардинально змінитися [14, с. 158].

За інших однакових умов величина власних оборотних засобів зазвичай збільшується зі зростанням обсягів виробничої діяльності. Основним і постійним джерелом збільшення власних оборотних засобів є прибуток [2, с. 291; 14, с. 158].

Щодо нормативного значення показника, то О.Я. Базилінська вважає, що величина власних оборотних засобів повинна перевищувати 30% загального обсягу оборотних активів підприємства [12, с. 89], Б.Т. Кузнецов зауважує, що значення показника повинно бути додатним [15, с. 58], а Ф.Ф. Бутинець вважає, що воно повинно бути на рівні середньогалузевого [9, с. 243].

Показнику власних оборотних засобів властиві певні недоліки:

1. За своєю суттю він є аналітичним і яким би не був алгоритм для його розрахунку, величину власних оборотних коштів можна розрахувати тільки з певною часткою умовності [14, с. 158]. Умовність пояснюється, по-перше, тим, що лише у разі ліквідації підприємства погашаються всі поточні зобов'язання, по-друге, балансова вартість оборотних активів на певну дату може відрізнятись від їх справедливої вартості [3, с. 137].

2. Відсутність можливості оцінити склад власних оборотних засобів, адже вони мають цінність лише тоді, коли можуть бути перетворені на грошові кошти. Наявність у складі власних оборотних засобів неліквідних активів може розцінюватися як відволікання грошових коштів і, як наслідок, — загроза платоспроможності.

3. Менеджери деяких підприємств, що бажають показати поточний стан підприємства у найкращому вигляді, розширюють перелік елементів, що входять до складу поточних активів і поточних зобов'язань, тому при їх вивченні аналітик повинен керуватися своєю точкою зору [4, с. 133].

Для збільшення аналітичних можливостей показника власних оборотних засобів додатково можна розраховувати коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, який характеризує питому вагу оборотних активів, що залишається після покриття поточних зобов'язань, у загальній величині оборотних активів.

Особливість власних оборотних засобів полягає в тому, що це абсолютний показник, тобто не пристосований до просторово-часових порівнянь [2, с. 290; 4, с. 134; 14, с. 158]; не існує ніяких орієнтирів щодо величини чи бажаності динаміки, хоча цілком реальним буде зробити припущення, що із зростанням обсягу виробництва величина власних оборотних засобів зростає.

Для того, щоб мати можливість порівняти міри ліквідності рівновеликих підприємств, були розроблені відносні показники — коефіцієнти ліквідності [14, с. 158]. До них належать коефіцієнт загальної, швидкої та абсолютної ліквідності. Використання цих коефіцієнтів ускладнюється через варіацію назв, різні алгоритми розрахунку; розбіжності в обґрунтуванні нормативних значень [16].

Коефіцієнти ліквідності характеризують міру покриття поточних зобов'язань групами оборотних активів, сформованих за ступенем ліквідності.

Показники ліквідності не тільки різнобічно характеризують стійкість фінансового стану підприємства за різної міри врахування ліквідних засобів, але й відповідають інтересам різних зовнішніх користувачів фінансової інформації. Так, для постачальників товарів (робіт, послуг) найбільш інформативним є коефіцієнт абсолютної ліквідності. Банк, що кредитує підприємство, більше уваги приділяє коефіцієнту швидкої ліквідності. Потенційні та нинішні акціонери підприємства більшою мірою оцінюють платоспроможність підприємства за коефіцієнтом загальної ліквідності. Усі ці коефіцієнти прогнозно характеризують платоспроможність підприємства [17, с. 348—349].

Розглядаючи показники ліквідності, слід мати на увазі, що величина їх досить умовна, оскільки ліквідність активів і терміновість зобов'язань за бухгалтерським балансом можна визначити доволі приблизно. Так, ліквідність запасів залежить від їх оборотності, частки дефіцитних, залежаних матеріалів і готової продукції. Ліквідність дебіторської заборгованості також залежить від швидкості її оборотності, частки прострочених і нереальних для стягнення платежів. Збільшення частки неліквідних запасів, простроченої дебіторської заборгованості, прострочених векселів свідчить про погіршення ліквідності активів. Через ці причини підприємство може мати високий коефіцієнт ліквідності, а насправді бути неплатоспроможним. Тому радикального підвищення точності оцінки ліквідності досягають у процесі внутрішнього аналізу на основі даних аналітичного бухгалтерського обліку [6, с. 611].

Знаючи темпи росту коефіцієнтів ліквідності можна розрахувати комплексний показник ліквідності, як корінь степеня n добутку темпів росту коефіцієнтів ліквідності:

$$\text{Комплексний показник ліквідності} = \sqrt[n]{\prod T_p(K_i)},$$

де $T_p(K_i)$ — темп росту i -го коефіцієнта ліквідності, $i = 1, \dots, n$ [8, с. 279].

Варто зазначити, що коефіцієнти ліквідності — показники відносні й протягом деякого часу не змінюються, якщо пропорційно зростають чисельник і знаменник дробу. Проте за цей час фінансовий стан підприємства істотно змінюється: можуть знизитися обсяг прибутку, рівень рентабельності, коефіцієнти оборотності. Тому для більш об'єктивної оцінки ліквідності Л.А. Лахтіною [18, с. 186] змодельовано коефіцієнт загальної ліквідності так:

$$\text{Коефіцієнт загальної ліквідності} = \frac{A1 + A2 + A3}{\Pi} \times \frac{\Pi}{\Pi1 + \Pi2} = X_1 \times X_2,$$

де Π — прибуток, грн; X_1 — показник вартості оборотних активів на 1 грн. прибутку; X_2 — показник, що свідчить про здатність підприємства погасити свої борги за рахунок результатів своєї діяльності та характеризує стабільність фінансів.

Показники фінансової гнучкості характеризують здатність підприємства протистояти несподіваним затримкам потоків грошових коштів через непередбачувані причини, тобто здатність залучати (генерувати) грошові кошти з різних джерел, регулювати рівень і напрями діяльності, так щоб вони відповідали обставинам, що змінилися. До них належать показники інвестиційної привабливості, кредитоспроможності, рентабельності. Особливість показників цієї групи полягає в тому, що прийнятні показники інвестиційної привабливості та кредитоспроможності є однією з умов залучення додаткових коштів із зовнішніх джерел, а високі показники рентабельності — це запорука отримання прибутку, який є основним джерелом збільшення величини власних оборотних коштів.

Інвестиційна привабливість підприємства характеризується: виробничою базою; технічною базою; номенклатурою продукції, що виробляється; виробничою потужністю, можливістю нарощування обсягів виробництва; місцем підприємства в галузі, на ринку; рівнем монопольності підприємства; дирекцією; схемою управління; чисельністю персоналу та його структурою, заробітною платою; зареєстрованим капіталом, власниками підприємства; номінальною та ринковою ціною акцій; структурою витрат на виробництво та рентабельністю основних видів продукції; обсягом прибутку та його використання у звітному періоді; фінансами підприємства [19, с. 47].

Кредитоспроможність є здатністю і готовністю позичальника виконати свої зобов'язання по кредитному договору [20, с. 163]. Достовірний висновок про кредитоспроможність підприємства можна зробити тільки на основі комплексного аналізу різних аспектів його фінансово-господарської діяльності [20, с. 162].

ВИСНОВКИ

Отже, існуючі підходи до формування системи показників ліквідності характеризуються низкою суперечностей. Для усунення деяких з них пропонуємо для оцінки ліквідності підприємства використовувати систему показників ліквідності, яка складається з трьох підсистем: "показники ліквідності підприємства", "показники ліквідності балансу", "показники ліквідності активів", що конкретизує оцінку й управлінські рішення з підвищення ліквідності на різних ієрархічних рівнях її прояву.

Використання досліджених показників при аналізі ліквідності підприємства створить систему критеріїв для прийняття виважених науково обґрунтованих управлінських рішень у сфері фінансової та інвестиційної діяльності підприємства та його контрагентів.

Література:

1. Бернстайн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: пер. с англ. / Л.А. Бернстайн; науч. ред. перев. чл.-корр. РАН И. И. Елисеева. Гл. ред. серии проф. Я. В. Соколов. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 624 с.
2. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Прутуляк, Н.Ю. Невмержицька. — К.: КНЕУ, 2005. — 592 с.

3. Ивашевская Е.М. Учет и анализ ликвидных активов: дис. ... канд. экон. наук: 08.06.04 / Ивашевская Е.М. — К., 2006. — 175 с.

4. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Р.О. Костирко. — Х.: Фактор, 2007. — 784 с.

5. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія / Л.А. Лахтіонова. — К.: КНЕУ, 2001. — 387 с.

6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька — К.: Знання, 2004. — 654 с.

7. Кулик А.В. Проблеми організації та методики аналізу ліквідності і платоспроможності підприємств / А.В. Кулик // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем: зб. наук. пр. МННЦ ІТіС. — К.: — 2009, Вип. 14. — С. 300—332.

8. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности: учеб. / Л.Т. Гиляровская [и др.]. — М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. — 360 с.

9. Економічний аналіз: навч. посіб. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. — Житомир: ПП "Рута", 2003. — 680 с.

10. Банк В.Р. Финансовый анализ: учеб. пособие / В.Р. Банк, С.В. Банк, Л.В. Тараскина. — М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. — 344 с.

11. Ковалев В.В. Учет, анализ и финансовый менеджмент: учеб.-метод. пособие / В.В. Ковалев, Вит.В. Ковалев. — М.: Финансы и статистика, 2006. — 688 с.

12. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. / О.Я. Базилінська. — К.: ЦУЛ, 2009. — 328 с.

13. Хелферт Э. Техника финансового анализа / Э. Хелферт. — [10-е изд.] — СПб.: Питер, 2003. — 640 с.

14. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник / В.В. Ковалев, О.Н. Волкова. — М.: ООО "ТК Велби", 2002. — 424 с.

15. Кузнецов Б.Т. Финансовый менеджмент: учеб. пособие / Б.Т. Кузнецов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. — 415 с.

16. Терен Г.М. До питання оцінки ліквідності сільськогосподарських підприємств / Г.М. Терен // Інвестиції: практика та досвід. — 2014. — № 22. — С. 106—110.

17. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз / О.О. Шеремет. — К., 2005. — 196 с.

18. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: навч. посіб. / Л.А. Лахтіонова. — К.: КНЕУ, 2005. — 365 с.

19. Ковальчук Т.М. Фінансовий аналіз у системі управління реальними інвестиціями: монографія / Т.М. Ковальчук, А.І. Вергун. — Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. — 246 с.

20. Пещанская И.В. Финансовый менеджмент: краткосрочная финансовая политика: учеб. пособие для вузов / И. В. Пещанская. — М.: Издательство "Экзамен", 2006. — 256 с.

References:

1. Bernstajn, L. A. (2003), Analiz finansovoj otchetnosti: teorija, praktika i interpretacija [Financial statement analysis: theory, practice and interpretation], Finansy i statistika, Moskva, Rossija.

2. Bilyk, M. D. Pavlovs'ka, O. V. Prytuliak, N. M. and Nevmerzhyts'ka, N. Yu. (2005), Finansovyj analiz [Financial analysis], KNEU, Kyiv, Ukraina.

3. Ivashevskaja, E. M. (2006), "Accounting and analysis of liquid assets", Abstract of Ph.D. dissertation, Accounting, Analysis and Audit, Vadym Hetman National Economic University of Kyiv, Kyiv, Ukraina.

4. Kostyrko, R. O. (2007), Finansovyj analiz [Financial analysis], Faktor, Kharkiv, Ukraina.

5. Lakhtionova, L. A. (2001), Finansovyj analiz sub'ektiv hospodariuvannia [Financial analysis entities], KNEU, Kyiv, Ukraina.

6. Savyts'ka, H. V. (2004), Ekonomichnyj analiz diialnosti pidpriemstva [Economic analysis of the company], Znannia, Kyiv, Ukraina.

7. Kulyk, A. V. (2009), "Problems of organization and methodology of analysis of liquidity and solvency of enterprises", Ekonomiko-matematychni modeliuвання sotsial'no-ekonomichnykh system, vol. 14, pp. 300—332.

8. Giljarovskaja, L. T. (2006), Kompleksnyj jekonomicheskij analiz hozhajstvennoj dejatel'nosti [Complex economic analysis of economic activity, Prospekt, Moskva, Rossija.

9. Butynets', F. F. (2003), Ekonomichnyj analiz [Economic analysis], Ruta, Zhytomyr, Ukraina.

10. Bank, V. R. Bank, S. V. and Taraskina, L. V. (2006), Finansovyj analiz [Financial analysis], Prospekt, Moskva, Rossija.

11. Kovalev, V. V. and Kovalev, Vit. V. (2006), Uchet, analiz i finansovyj menedzhment [Account, analysis and financial management], Finansy i statistika, Moskva, Rossija.

12. Bazilins'ka, O. Ya. (2009), Finansovyj analiz: teoriia ta praktyka [Financial analysis: theory and practice], TsUL, Kyiv, Ukraina.

13. Helfert, Je. (2003), Tehnika finansovogo analiza [Technique of financial analysis], 10nd ed, Piter, San-Peterburg, Rossija.

14. Kovalev, V. V. and Volkova, O. N. (2002), Analiz hozhajstvennoj dejatel'nosti predpriatija [Economic of enterprise analysis], TK Velbi, Moskva, Rossija.

15. Kuznecov, B. T. (2005), Finansovyj menedzhment [Financial management], JuNITI-DANA, Moskva, Rossija.

16. Teren, H. M. (2014), "Concerning the valuation of agricultural enterprises liquidity", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 22, pp. 106—110.

17. Sheremet, O. O. (2005), Finansovyj analiz [Financial analysis], Kyiv, Ukraina.

18. Lakhtionova, L. A. (2005), Finansovyj analiz sil'skohospodars'kykh pidpriemstv [Financial analysis of agricultural enterprises], KNEU, Kyiv, Ukraina.

19. Koval'chuk, T. M. and Verhun A. I. (2011), Finansovyj analiz u systemi upravlinnia real'nyhmy investytsiiamy: [Financial analysis in the system of real investments], Chernivets'kyj nats. un-t, Chernivtsi, Ukraina.

20. Peshhanskaja, I. V. (2006), Finansovyj menedzhment: kratkosrochnaja finansovaja politika [Financial management: short-term financial politics], Jekzamen, Moskva, Rossija.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2016 р.